

הכליבוה עזלם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת בהעלותך

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות שבת	לוח אור החיים
21:18	20:20	19:29*	י-ם
21:16	20:20	19:28	ת"א
21:19	20:23	19:32	חיפה
21:15	20:20	19:28	ב"ש

* לנוהגים 40 דק: 19:09

זאת אשר ללויים

ונראה לי שמחמת טענות אלו רבותינו לא תירצו כדבריהם הגם שיש להם קצת סמך מלשון הפסוק, אלא תירצו שמבן כ"ה באים ללמוד הלכות עבודה, וזה חייב כל בן לוי להגיע וללמוד, ולכן נאמר הציווי לכולם בלי הבדלים, ומבן שלושים שנה יתחיל בעבודתו נמש, אלא שעדיין צריך להבין מדוע לא נאמר מלכתחילה לבוא מגיל כ"ה, והמתינה התורה עם זה עד כאן.

וטרם נשיב צריך שנחקור, באיזה זמן נאמרו הדברים הללו, דהיינו מי נאמר לפני מי מבן ל' או מבן כ"ה, ובאיזה תאריכים שמתוך המאורע באותם תאריכים נדע להשיב מה הסיבה שגרמה לשינוי. והנה אמרו רבותינו (גיטין ס.) אמר רבי לוי שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן וביניהם פרשת לויים ופרשת נרות, ופירש רש"י: פרשת לויים - קח את הלויים דבהעלותך שבה הלכות לויים. ופרשת נרות - בהעלותך לפי שבו ביום התחילו להדליק. עכ"ל. ואמנם פרשתנו האומרת שהלויים צריכים לבוא לעבודה בגיל כ"ה נאמרה מיד לאחר שתי הפרשיות הללו, אבל היא פרשה בפני עצמה, ורבותינו לא החשיבוה ביחד עם השמונה פרשיות שנאמרו בא' בניסן, ומשמע שהיא נאמרה לאחר מכן ולפחות כמו שפותח ספר במדבר בא' אייר, ואילו פרשת נשא שבה נאמר שעבודת הלויים מגיל שלושים, מוכח שנאמרה עוד קודם ניסן ולא יאוחר מא' בניסן, שכן בפרק ז' נאמר ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, וזה כידוע היה בא' בניסן, ושם נאמר (פס' ג') שהנשיאים הקריבו שש עגלות צב ושנים עשר בקר, וציוה הקב"ה לחלק אותם לגרשון ומררי כפי עבודתם, ולא לבני קהת שעבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, וא"כ כבר קודם א' בניסן ידע משה רבנו את עבודת בני לוי, ומוכרח א"כ שעוד קודם א' בניסן או לכל היותר בא' בניסן כבר נאמרה פרשה זו של עבודת הלויים ומה עבודתם, ושם כתוב שמבן שלושים שנה ומעלה יבוא לעבודה. א"כ הוכחנו שתחילה נצטוו על העבודה מבן שלושים, ורק לפחות כחודש מאוחר יותר נצטוו על העבודה ושם נאמר מבן כ"ה שנה.

והנה בא' בניסן, שכאמור זה היום שנצטוו מבן ל' שנה על עבודתם, הוא גם היום שבו מתו נדב ואביהו בהקריבם אש זרה לפני ה', ונראה לומר בס"ד, שכביכול מסיבה זו ה' החליט להקדים את עבודת בני לוי בחמש שנים, שמאחר שראה את מעשי בני אהרן, שאמנם נבעו מקדושה אבל לא כהלכה, לכן בעת שהגיע זמן עבודת הלויים, ציוה לכל בני לוי שיבואו לעבודה שילמדו קודם לכן חמש שנים הלכות עבודה הדק היטב, ומאחר שידעו אותם כהלכתם לא יבואו לטעות בהם. ובזה יבוארו כל השאלות, ועוד שבזה יבואר מדוע פתחה התורה פרשה זו של גיל העבודה במילים זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם, שכבר אנו יודעים שהמילה זאת רומזת אל התורה, וכמו שנאמר (דברים ד' מ"ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה, והיינו שתחילה יקדימו לעסוק בתורה לפני עבודתם, ולכן מִכָּן תִּשְׁמַע וְעִשְׂרִים שָׁנָה נִמְעָלָה יָבֹאוּ. והדברים נפלאים.

אחים יקרים, אמנם חיזקנו דברי רבותינו הקדושים, והראינו איך שהם רמוזים בתוך התורה ומוכרחים, אך העיקר הוא שנלמד מתוך זה שבלעדי עסק התורה אפילו הלויים שכל שבטם שבת של תורה, יכולים להכשל במקום המקודש ביותר, וכ"ש לנו שאיננו נמצאים בבית המקדש, אלא עסוקים למחינתנו, ומעורים בכל עניני העולם הזה, שמוכרחים אנו לשקוד על התורה יומם ולילה, בכדי שלא נכשל לעולם ועד.

בפרשתנו אנו ממשיכים לקרוא על הלויים, והנה מצוה התורה (במדבר ח' כ"ה) זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִכָּן תִּשְׁמַע וְעִשְׂרִים שָׁנָה נִמְעָלָה יָבֹאוּ לַעֲבֹד צָבָא. והדברים סותרים למה שלמדנו בפרשת נשא שעבודת הלויים הינה מבן שלושים שנה.

והנה רבותינו כבר נדרשו לכך במסכת חולין (כ"ד.) וכה דבריהם: כתוב אחד אומר מבן חמש ועשרים שנה ומעלה, וכתוב אחד אומר מבן שלושים, אי אפשר לומר שלושים שכבר נאמר כ"ה, ואי אפשר לומר כ"ה שכבר נאמר שלושים, הא כיצד כ"ה ללמוד ושלושים לעבודה, והובאו דברי רבותינו כאן ברש"י, ומבואר בדבריהם שחמש שנים אלו נועדו ללימוד הלכות עבודה.

ואולם הרבה ראשונים נדרשו לשאלה זו וביארו באופנים שונים [וכבר ידוע שבדברי דרשות כל שאיננו סותרים הלכה אחת ח"ו מהלכות התורה אין שום איסור לדרוש בשנה מדברי חז"ל, ועל זה נאמר שבעים פנים לתורה], הרשב"ם מפרש שכאן התורה מצוה אותנו מצוה חדשה שעוד לא

נצטוונו עליה והיא מצות שמירת המקדש, שכן נאמר בפסוקים (ח' כ"ה) שלאחר מכן: וּמִכָּן תִּשְׁמַע וְעִשְׂרִים שָׁנָה יָבֹאוּ לַעֲבֹד וְלֹא יִעֲבֹד עוֹד. וְיִשְׁרַת אֶת אֶחָיו בְּאֶהֱל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבָדָה לֹא יִעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם. ומבין הרשב"ם שהוא הדין בחמש שנים שקודם גיל שלושים הוא מגיע לבית המקדש לא לעבודת משא אלא לשם שמירה. ואולי שזו גם כונת האבן עזרא שכתב: והטעם זאת הקצבה, ואין מבן שלושים שנה מכחיש זה הפסוק, כי מבן שלושים שנה הוא לעבודת משא ומבן חמש ועשרים לעבודת האוהל. ע"כ. ואמנם לא ביאר מהי עבודת האוהל, ולפי האמור ברשב"ם

אפשר שהיא עבודת השמירה במקדש. [ובזה סרה קושיית הרמב"ן מעל האבן עזרא. ע"ש]. וכך נראה כונת רבנו בחיי שכתב: כלומר להמנות עם צבא העובדים במשמרותם עם הזקנים. ע"כ. וכעין זה כתב גם ר' יוסף בכור שור שמבן כ"ה ראוי לשורר ולהוריד, ולהקים, לסייע, אבל לא במשא. ומבן שלושים עד בן חמשים אף למשא, ומבן חמישים שתשש כחו קצת, ישוב מצבא העבודה, אבל ישרת את אחיו לסייעם במקצת. [והוסיף שבפסוק כתוב מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא "לצבוא צבא" והיינו שהיו נראים עם רב כי "ברוב עם הדרת מלך". ואפשר שזו כונת האבן עזרא]. וכ"כ החזקוני שמבן חמש ועשרים שנה יבואו כולם לעשות מלאכות קלות, כגון לשמור שלא יכנס זר במשכן, ולשיר, עד שיהיו בני שלושים, שמכאן ואילך הם בכוחם וישאו בני קהת בכתף ובני גרשון ומררי יתעסקו בטעינת ופריקת העגלות והורדת והקמת המשכן.

ואמנם לפי כל שיטת אלו הראשונים קשה, מדוע באמת התורה לא מנתה את הלויים מבן עשרים וחמש והיתה מחייבת את כולם לבוא לאוהל מועד לשמור או לסייע קצת או להראות עם רב וכיו"ב, והרמב"ן נשמר מקושיא זו ולכן מפרש שבאמת גיל העבודה לכולם הוא מבן שלושים ומעלה, אמנם מי שמרגיש בטבעו שהוא בריא וחזק לעבוד עבודת המשא כבר מגיל עשרים וחמש אז הוא יכול לבוא לעבודה ולסייע את אחיו העובדים, אמנם הוא לא יתמנה על שום עבודה, ומה שמחלקת התורה בין שלושים שנה לעשרים וחמש שנה, כי כל אדם מכיר בהתחלפות שנותיו מעשור לעשור, על ידי טבעו וכוחו שמשנתה, אך לא כל אדם מכיר בהפרש של חמש שנים. עכ"ל. אבל גם דבריו דחוקים שנתנה התורה תורת כל אחד בידו לבוא או לא, ואין זו משמעות הפסוק שמבן כ"ה יבוא לצבוא צבא, ומשמע שהוא ציווי לכולם.

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בה רחל בכל, ולהצלחת שרון לסרי בן אנט חנה הוא וכל בני ביתו ברוחניות ובגשמיות.

ולהצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, ה' ישמרם ויצילם מכל צרה ופגע.

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לשבת (מלאכת חורש)

מלאכת החורש

א. מלאכת חורש הינה המלאכה הראשונה מל"ט אבות מלאכות, ואע"פ שבמשנה (שבת ע"ג.) היא נזכרה שניה אחר מלאכת הזורע, מ"מ לפי סדר המלאכות הינה המלאכה הראשונה, וכמו שהקשטה הגמרא (שם ע"ג.), וגם הרמב"ם (שבת פ"ז ה"א) מנאה ראשונה לכל המלאכות [וכן הלך בסדר זה המנחת חינוך (מצוה ל"ב במוסד השבת), וכן בספר מנוחת אהבה (ה"ב פ"ב), אולם בספר אגלי טל הלך בסדר הגמרא וביאר תחילה מלאכת הזורע]. מלאכת החורש היתה לצורך בניית המשכן, שכן חרשו לצורך זריעת הסממנים שמהם הפיקו את הצבעים שבהם צבעו את יריעות המשכן. (כמבואר בשבת ק"ג.).

אבות מלאכות חורש

ב. אמרו רבותינו (שבת ע"ג.) החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן. ופירש רש"י: מלאכה אחת הן - אינו חייב אלא אחת וכו'. ומשמע שבא לומר שאם עשאו כולם בהעלם אחד אינו מתחייב אלא אחת, שכבר ראינו שאם עשה שתי אבות מאותה המלאכה או אב ותולדה שלו אינו חייב אלא אחת. ולמעט בא שלא תאמר שכולם אב אחד. [שכן בדף מ"ו (ע"ב, ד"ה איסורא) כותב שחופר הוא תולדה דחורש, ובדף כ"ב (ע"א, ד"ה הלכה כר"ש) כתב שעשית חריץ, הוא תולדה דחורש, ואפשר שרש"י סובר שרק מי שהיה במשכן חשוב אב, וכפשת הגמרא בבא קמא (ב.), וצ"ע]. ואולם הרמב"ם (פ"ז משבת ה"ב) כתב וז"ל: אחד החורש או החופר או העושה חריץ הרי זה אב מלאכה, שכל אחת ואחת מהן חפירה בקרקע וענין אחד הוא. עכ"ל. ומשמע שלמד מדברי הגמרא הנזכרת שכולם אב אחד של מלאכת חורש, וכ"כ הרב המגיד (שם). ומבואר עוד בדבריו שענינה של המלאכה הוא לחפור בקרקע, והיינו בכדי להכשירה למלאכת הזריעה. [כן נראה מדברי הגמרא במועד קטן (ב.), שאומרת מה דרכו של חורש לרפות את הקרקע, והיינו לרככה בכדי להכשירה לזריעה, וכן כתב רש"י (שבת ע"ג.) ד"ה מלאכה אחת] שכולם לרפות את הקרקע, ובודאי שלמד זאת ממועד קטן. ולכן אע"פ שיש שוני בפעולה בין לחפור לבין לעשות חריץ או לחפור, מ"מ הענין אחד הוא להכשיר הקרקע למלאכת הזריעה. [ואמנם יש עוד חורש, שהוא תולדת בונה, וזה תלוי במקום עשייתו וכונת העושה, ונראה זאת בהלכה הבאה].

תולדות מלאכת חורש

ג. מבואר בגמרא (שבת ע"ג.) אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש, אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה משום חורש. [הרי שבשדה חייב משום חורש, ואילו בבית משום בונה]. ואלו הם תולדות, [שבדרך כלל שכתוב "חייב משום" היינו תולדה], והיינו לפי הכלל שלמדנו שהתולדה היא דומה קצת לאב, א"כ גם כאן הנוטל את הגבשושית, והיינו תל עפר מן השדה, ובכך מכשיר את השדה לזריעה, עצם המלאכה אינה דומה לחפירה, אך בתכלית הפעולה הם דומות. וכן אם ממלא את הגומה בעפר ובכך מישר את

האדמה ומכשירה לזריעה, אין זה דומה כלל לחפירה, אבל הינו בעת אותו תכלית עם החפירה והוא להכשיר לזריעה. [ולפי רש"י פשוט שכל אלו תולדות שכן הם לא היו כלל במשכן, שבמשכן הולכים לפי האופן העקרוני ולא לפי מציאויות מזדמנות]. וכן פסק הרמב"ם (פ"ה משבת סוף ה"א) וז"ל: וכן המשוה פני השדה כגון שהשפיל התל ורדדו, או מילא הגיא, חייב משום חורש, וכן כל המשוה גומות. עכ"ל. ד. עוד שנינו (שבת ק"ג.) המנכש והמקרס והמזרד כל שהוא חייב, ומבואר בגמרא שהם נועדו ליפות את הקרקע, ופסקם הרמב"ם (שם), ומתוך דבריו יתבאר מה הם המלאכות הללו, וז"ל: המנכש בעיקרי האילנות, והמקרס עשבים, או המזרד את השריגים, כדי ליפות את הקרקע הרי זה תולדת חורש ומשיעשה כל שהוא חייב. עכ"ל. ולפי המתבאר כולם תולדות שכן הם דומים קצת לאב החורש, שכמו שהחורש מיפה את הקרקע ומכשירה לזריעה, כך גם הם, אבל אין הם דומים לגמרי שכן החורש חופר וכאן אינם חופרים. [ואמנם מבואר עוד בגמרא (מועד קטן ב:) שנחלקו האמוראים לגבי המנכש והמשקה מים לזרעים בשבת משום מה חייב, רבה אמר משום חורש, שכן מה דרכו של חורש לרפות הקרקע ולרככה, וכן המנכש והמשקה מרפה את הקרקע, ורב יוסף אמר משום זורע, שכן מה דרכו של זורע להצמיח פירות אף פעולות אלו מצמיחות פירות, והרמב"ם (פ"ה משבת ה"ב) פסק כרב יוסף לגבי משקה לזרעים שחייב משום זורע, ומשום כך הקשה הכ"מ שאיך פסק שהמנכש חייב משום חורש, ובעצם היא סתירה בין הגמרות שבת ומו"ק, ויישב שהמנכש הזה הוא חופר בקרקע ומוציא הצמחים הלא טובים ולכן חייב משום חורש, ואילו המנכש שבמועד קטן הוא מנכש העשבים בכדי להצמיח את הטובים יותר, ואינו נוגע בקרקע. וכעין זה פשוט ללחם משנה (שם ה"א). ואולם לענ"ד יש לתמוה על המשך דברי דברי הלחם משנה שהקשה מדוע אינם אבות של חורש שהלא הם דומים באיכות הפעולה שזה ליפות וזה ליפות, ואולם לפי מה שלמדנו מדברי הרב המגיד (פ"ז משבת ה"ה), אינו די בכך אלא צריך דמיון גמור. וצ"ע]. ולפי המבואר ברש"י (שבת מ"ו: ד"ה איסורא, וכו'. ד"ה הלכה כר"ש) החופר והחורץ הם גם תולדות חורש, אולם כבר ראינו מהרמב"ם שהינם אבות ולא תולדות.

שיעור מלאכת חורש

ה. מלאכת חורש שיעורה בכל שהוא (שבת ק"ג.), וביארה הגמרא שבכל שהוא ראוי לזרוע נימה של דלעת, היינו גרעין של דלעת (כמבואר בה"פ פ"ה ה"ב), וכמותו היה במשכן שכן ראוי לזרוע קלח אחד של סממנים. [ועיין בפירוש רש"י (שם ד"ה לביזורא) שכתב שאע"פ ששינינו (שבת צ:) לענין הוצאה ששיעור זרע דלועין בשני זרעים, כל זה לענין הוצאה, שאינו זורע אחת לבדה, אבל לענין חרישה הוא עושה כל גומה בפני עצמה, ובמלאכת זורע נאריך בדבריו בע"ה]. ושיעור זה הוא בין לאבות מלאכה ובין לתולדות, וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ה משבת ה"א) וז"ל: החורש כל שהוא חייב, המנכש וכו' הרי זה תולדת חורש ומשיעשה כל שהוא חייב, וכן המשוה פני השדה כגון שהשפיל התל ורדדו או מילא הגיא חייב משום חורש ושיעורו כל שהוא, וכן כל המשוה גומות שיעורו כל שהוא. עכ"ל.